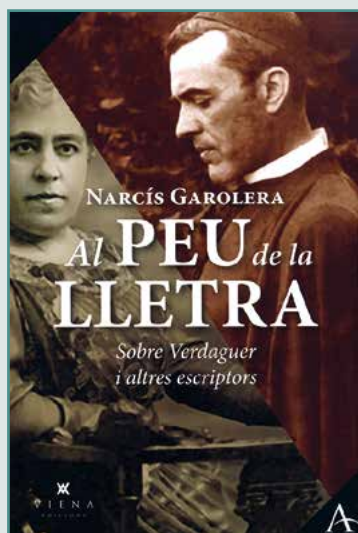

Al peu de la lletra. Sobre Verdaguer i altres escriptors

NARCÍS GAROLERA
Viena Edicions
Barcelona 2021
312 pàgines

El filòleg Narcís Garolera (Vic, 1949) ha publicat *Al peu de la lletra. Sobre Verdaguer i altres escriptors*, volum en què l'autor demostra, una vegada més, la seva extraordinària erudició. Sintetitzant les meves impressions després de la seva lectura, diria el següent:

1) Aquesta obra ens ajuda a conèixer una mica més una sèrie d'escriptors catalans contemporanis (Verdaguer, Víctor Català, Carner, Sagarra, Fages de Climent, Rodoreda i Gabriel Ferrater), cosa que sempre és bona.

2) També, com que ens ofereix molts textos sense normativitzar, ens fa veure la gran importància de la tasca que dugué a terme Pompeu Fabra. Sense «el seny ordenador de la llengua catalana», tindríem una literatura impresentable, caòtica, i, naturalment, el nostre idioma no es podria ensenyar i no podria servir per a tots els usos que requereix la comunicació social.

3) Com a corol·lari del punt precedent, hem de dir que s'hauria d'anar amb molt de compte a l'hora d'actualitzar la normativa lingüística. Una certa actualització és necessària, no cal dir-ho, perquè la societat va canviant; però tal actualització s'hauria de fer amb l'esperit de Fabra, cosa que, lamentablement, a vegades no es nota. Per posar tan sols un parell d'exemples clamorosos, no s'ha fet en el cas de la normativa sobre l'ús del guionet en els mots compostos (any 1996) i en el cas, més recent, de la dràstica supressió d'accents diacrífics. I és curiós que Garolera, en el seu llibre, no aplica, si més no en el segon cas, les esmentades actualitzacions.

4) En canvi, hi ha qüestions amb què hom es troba a l'hora d'escriure que no estan normativitzades; d'una banda, perquè la normativa lingüística no pot arribar a tot i, de l'altra, perquè també cal deixar un cert marge de llibertat. Una d'aquestes qüestions és la manera de citar llibres, revistes i altres fonts de textos, cosa que en una obra com la que em dona peu a aquests comentaris s'esdevé contínuament. Doncs bé, actualment hi ha una varietat enorme de maneres de fer-ho, i això presenta inconvenients. Convindria anar arribant a un consens, almenys en l'àmbit de la nostra llengua, basat en la lògica i la tradició, l'economia de signes i la claredat.

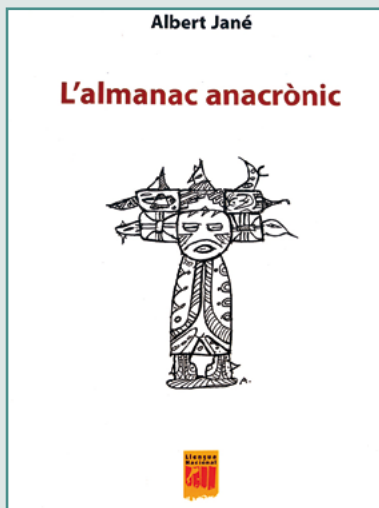
Deixeu-me afegir a aquesta ressenya un parell de detalls puntuals curiosos, també de tipus lingüístic.

1) A la p. 116, Galorera ens proporciona una carta de Verdaguer en què s'observa, a través de l'aparat crític, que el gran escriptor de la Plana de Vic, deixant-se portar pel seu català genuí, havia escrit «m alegraré que deixe sa casa plena de dons y felicitats», mentre que després es va autocorregir i va escriure «m alegraré de que deixe sa casa plena de dons y felicitats». Això demostra que escriptors tan importants com Mossèn Cinto no eren conscients de la castellanització del català en el seu temps i, quan volien escriure «correctament» (valgui la paradoxa), ho feien imitant la gramàtica castellana. També corrobora el meu punt anterior núm. 2, sobre la gran tasca normativitzadora de Fabra, en aquest cas tasca descastellanitzadora, emmirallada en la tradició popular i en l'ús de la majoria d'altres llengües romàniques. Lamentablement, a hores d'ara hi ha instàncies que fan marxa enrere en el pròpòsit fabrià de dur el català allà on seria si hagués evolucionat sense l'acció pertorbadora de la llengua veïna.

2) L'altre detall és més subtil i em serveix per a completar el meu estudi «Límits en l'ús dels pronoms febles *en, hi*» (*Estudis de llengua*, Barcelona 2016, pp. 31-76). Es troba a la p. 200 del recull de Garolera, el qual cita, parcialment, un text d'Albert Manent. Doncs bé, en aquest text citat hi ha el pronom feble *en* que, en el context garolerià, no es veu a què es refereix, mentre que en l'original sens dubte tenia un antecedent clar. Ja es veu que aquesta petita anomalia es podria solucionar de dues maneres: o bé posar més context en la citació de Manent o bé escriure entre claudàtors, després del pronom feble en qüestió, el terme que substitueix. (I és que, diguem-ho entre parèntesis, la llengua és un pou sense fons.)

JOSEP RUAIX I VINYET

L'almanac anacrònic

ALBERT JANÉ
Associació Llengua Nacional
Barcelona 2021
100 pàgines

El prolífic i polifacètic Albert Jané ens regala un nou títol, tan original com les sis històries que conté aquest recull de cent pàgines, *L'almanac anacrònic*, en el qual demostra ser un excel·lent coneixedor no tan sols de la llengua, sinó de la història, la filosofia, la pintura, la mitologia, la càbala, les religions...

Així, en «Els signes del zodíac», ens descriu amb un gran sentit de l'humor els dotze signes zodiacals. En «Les nou muses», ens ofereix una paràfrasi poètica de cada musa. En «Els argonautes», s'ho fa venir bé per a iniciar una hàbil crítica a la supressió dels diacrítics, que continuarà en altres relats, en els quals ironitza també sobre l'actual moda de la duplicació de gènere en els textos orals i escrits. En «De la deu del vell Isop», s'aventura a narrar-nos tretze faules amb una gràcia indescriptible. «La història de Judit», el relat en què més s'esplaia, ja és el sùmmum de la facultat imaginativa, sempre amb coneixement de causa, en temes històrics i bíblics, amb la decapitació del general Holofernes (aquí, Holo Fernes) per la coratjosa i bellíssima Judit (Judit Casagran). Finalment, «Els gnòstics» clou el recull amb un enginyós embolca que fa fort a propòsit del gnosticisme.

I tot plegat, amanit amb divertides frases fetes i rodolins improvisats, la característica ironia de l'autor en posar nom als personatges (Alexandre Tiquismiquis, Nola Paguis, Nabuco d'O de Recoï, el Negre de Balaguer i l'Escrivà de Banyoles...), combinacions de topònims forans amb altres d'autòctons i de fets situats ara a l'emplaçament originari ara en indrets nostrats («...els habitants de les terres de ponent, de les contrades del Carmel i del Guinardó, de la Galilea superior [...] els de l'altra banda de la fageda d'en Jordà, fins a Jerusalem...»), el constant zel didàctic mitjançant l'erudició o els continus jocs de paraules típics d'Albert Jané, al qual la història faria bé de recordar com el «Malabarista dels Mots».

En definitiva, és una obra que té la virtut de distreure i d'instruir al mateix temps: no pots deixar de riure mentre cerques en diccionaris, enciclopèdies o, tirant pel dret, al Google, si les paraules, els personatges, els llocs o les situacions que presenta, hàbilment disfressats, són verídics.

Aquest llibre, que ha tingut una edició limitada en format paper, s'afegeix als quatre del mateix autor que Llengua Nacional ha digitalitzat i que es poden descarregar gratuïtament del web de l'Associació. La portada, com ja és habitual, la conforma un dels també originalíssims dibuixos d'Albert Jané mateix.

MÀRIAM SERRÀ